

TÜRKÇENİN ULUSLARARASI II. ŞİİR ŞÖLENİ

VE

"SELAMÜN ALEYKÜM KAZAKİSTAN"

Nurullah GENÇ(*)

HAVAALANINDA TEREDDÜT

"Bir gün görebilecek miyim Taşkent'i, Semerkant'ı?! "

"Bir gün varabilecek miyim Buhara'ya, Almatı'ya?! "

Bu hasret, heyecan ve hüznün kokan ifadeler zaman zaman yankılanmıştır içimin ıslak duvarlarında. Asya kıtasının uçsuz bucaksız topraklarında, adını bildiğim-bilmediğim daha nice şehir vardır ki, düşündükçe, aynı hasret ve hüznle doldurur içimi. Çünkü ruhumun parçaları bu yerlerde kalmıştır Hoca Ahmet Yesevi, İmam-ı Buhari ve dünyamızda iz bırakmış diğer bir çok alimlerle. Çünkü bu illerde yaşayan insanlar bizim insanlarımızdır. Dil ve kültür yakınlığımız, soy birliğimiz ve bütün bunları kuşatan, cihanşümul ölçülerle insanları aynı bedenin uzuvları haline getiren gerçek üstünlük ölçüsü İslam kardeşliğimiz vardır. Hele bir de, bu insanların ve bu illerin yıllar boyu esâret kırbacı altında inlediklerini hatırlayınca, görmek ve kucaklaşmak arzusu daha kamçılıyor insanın heyecanını.

Hasretimi, heyecanımı ve hüznümü giderecek -belki de daha fazla heyecanlandıracak ve hüznlendirecek- haber, 1993 Ağustosunun son günlerinde, yıllık iznimi tamamlayıp Erzurum' a döndüğüm zaman, bir mektup zarfının içinden çıkıyor. TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ'nin, KAZAKİSTAN YAZICILAR ODAĞI ile birlikte düzenlediği, TÜRKÇENİN ULUSLARARASI II. ŞİİR ŞÖLENİ'ne davet edildiğimi öğreniyorum.

(*) Atatürk Üniversitesi İ.L.B.F. Öğretim Üyesi.

Yönetmen Mesut Uçakan geliyor. Sarılıyoruz birbirimize. Mütebessim ve arzulu. "Saat kaçta uçuyoruz?" diye soruyor. "19.40" diyorum. "Kolera" hadisesini duyunca, yüzündeki tebessüm yerini hüzne ve tereddüte terk ediyor. "Aslında" diyor, "benim o kadar da önemli işim yok Kazakistan'da. Ortaklaşık bir film çalışmamız var, ama sonra gitsem de olur!" Önce Onun da vazgeçeceğini sanıyorum; sonra şaka yaptığımı anlıyorum. "Gideceğiz" diyor. "Gideceğiz inşaallah!.." diyorum ben de.

Saat 18.00 e doğru uçak hareket ediyor ve yolculuğumuz başlıyor. Dudaklarımızdaki Besmele ve kalplerimizdeki kıpırdanmayla kuşanıyoruz silahlarımızı. Haydi hayırlısı!..

Uçakta Bahattin Karakoç, Dr. Necmettin Türinay, Doç. Dr. Hüseyin Özbay, Ali Akbaş, Bayram Bilge Tokel ve Erbay Kücet'le karşılaşılıyor. Erbay Kücet koleradan bahsediyor. "Kolera şairlere dokunmaz" diyor Bahattin Karakoç. "Çünkü onlar, çeşitli mikroplara karşı bağışıklık kazanmışlardır." Koleraya karşı alınması gereken önlemlerin sıralandığı bir matbu kâğıtla birlikte, Tetralet isimli bir ilaç dağıtıyor hostesler.8 saat arayla almamız gerektiğini söylüyorlar. Belli etmiyoruz, ama birçoğumuzun zihnini meşgul ediyor kolera. İçimizde en rahat hareket edenimiz D. Mehmet Doğan. Kırkpınar ağaları gibi geziyor uçağın içinde. Pehlivanlarıyla konuşup gülüşüyor bazen. Sonra koltuğunda uykuya dalıyor ve uzun zaman öylece kalıyor. A.Vahap Akbaş'ın, tansiyon düşmesi nedeniyle oluşan kısmî rahatsızlığının dışında neş'eli geçen 4 saatlik bir uçak yolculuğundan sonra, gece saat 12.30 sularında Taşkent'e ulaşıyoruz.

Yüzlerimizde aynı heyecanı okumak mümkün. Hayallerimizde ve kalbimizde yer etmiş bir şehre bu ilk varış, birbirimize itiraf etmediğimiz bir sevinçle sarıyor bizi. Gözlerimiz parlak; yüzlerimiz gülümsüyor; uçağın pencerelerinden sızan bakışlarımız Taşkent Havaalanını geziyor. Havaalanının solgun aydınlığında bekleyen uçaklar ve makinaların dışında göze çarpan başka şey yok gibi. İnsan var mı, yok mu diye bakınırken, bir askerin uçağa doğru geldiğini görüyorum. "Belki de bir Özbektir" diye geçiriyorum içimden,

Uçağın açılan kapısında birikiyoruz birkaçımız ve daha geniş bir perspektiften bakıyoruz Havaalanı'na. Taşkent'in serin havasını ciğerlerimize çekiyoruz. Bize olan bütün yakınlığına rağmen, Taşkent'i, komünizmin esâreti altında yıllarca kalarak yabancılaşmış bir şehir gibi düşünmekten de

kendimi alamıyorum .

Dakikalarca bekliyoruz . Saatler geçmeye başlıyor. Bu bekleyiş normal değil. Herkes birbirine, neler olduğunu sormaya başlıyor; ama kimsenin bir şey bildiği yok. Pilot kabinine atıfla birtakım senaryolar dolaşmaya başlıyor:

- Kolera sebebiyle, Almatı'ya girişimiz yasaklanmış. İzin alınmaya çalışılıyor.

- Muhaberat iyi olmadığından, Almatı'ya uçuş izni alınamıyormuş.

Bazıları da duygularını dile getiriyorlar:

- Beyler, geçmiş olsun! Şiir şöleni başlamadan bitti.

- Buraya kadar gel, sonra kuzu kuzu geri dön! Bu da yapılır mı be?!

- Durun bakalım; henüz her şey bitmiş değil!

- Evet evet, nasip varsa, gideriz.

- Taşkent'e inip, kara yolu ile Almatı'ya geçelim.

Son söz D. Mehmet Doğan'ın. Böyle bir alternatif yolculuğun gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği üzerinde tartışılıyor.

Sonunda müjdeli haber geliyor ve Almatı'ya uçuş izni verildiğini öğreniyoruz. Dört buçuk saatlik bir bekleyişten sonra, Almatı'ya doğru havalanıyoruz.

Yaklaşık bir saatlik bir yolculuktan sonra Almatı'ya varıyoruz. Uçak alçalmaya başlarken, yeni bir heyecan ve bekleyiş rüzgârı sarıyor içimizi.

KARANTİNA VE KARANFİL

Atatürk Havaalanında başlayan tereddüt ve endişe Almatı Havaalanına indiğimizde doruğa çıkıyor. Kısa bir bekleyişten sonra, Türkiye'den gelen , bizim dışımızdaki birkaç yolcunun yanındaki "Türkiye'de kolera yoktur" raporu sayesinde, karantinaya alınmaktan kurtuluyoruz. Gözlerimiz parlamaya başlıyor. Yanımızda bulunan mark-dolar cinsinden paraları, fotoğraf makinası ve kameraları deklare ettikten sonra, Kazakistan Yazıcılar Odağı Başkan Yardımcısı Tölen Abdikov'un da gayretleriyle kısa süre içinde Havaalanından ayrılıyor.

14 eylül günü, hareketli başlıyor.

Binanın önünde, bizi duygulandıran bir manzarayla karşı karşıya kalıyoruz. Milli kıyafetleri içinde Kazak kızları, ellerindeki karanfillerle bizi bekliyorlar. Karantinanın endişe ve tereddüdü, karanfillerin güzel kokusu ve heyecanına dönüşüyor. Çiçekleri uzatarak "hoş geldiniz" diyorlar.

Kavun içi renkli bir otobüsle kalacağımız yere, Kazakistan Yazıcılar Oteli'ne götürülüyoruz. TRT den iki, TGRT den üç görevli Şölen'in haberini Türkiye'ye duyurmak üzere bizimle beraberler.

Otelde, Çuvaş Türklerinden Raisa Sarbi isimli şaire bir bayan, Bulgaristan'dan İsmail Ahmet Çavuş, Yugoslavya'dan Zeynel Beksaç ve Makedonya'dan Fahri Ali isimli şairlerle tanışıyoruz.

Görevliler, otelin odalarına birer-ikişer yerleştiriyorlar bizleri. A. Vahab Akbaş'la aynı odayı, kapısı zoraki kilitlenen ve pencereleri güneye bakan bir odayı paylaşacağız.

Bize sürekli refakat eden ve isimlerinin Berk ve Nukeş olduğunu öğrendiğimiz iki görevli var yanımızda. Aynı otobüse biniyoruz. İsimlerimizi okuyarak yoklama yapıyorlar. Bu arada Berk, Erbay Kücet'in ismini "Yarbay Küvet" diye okuyunca, bir gülüşmedir başlıyor otobüste. Kücet'e takılmak için, iyi bir koz geçiyor elimize.

Yemeğe götürülüyoruz. Girdiğimiz binanın kapısına Kiril harfleriyle "Almatı Restoran" yazıyor. Bekir Sıddık Soysal ve Necdet Konak ile buluşuyoruz orada. Tek sıra halinde dizili masalar, bütünüyle donatılmış. Sövuş koyun eti, lahana ve havuç salatası, tatlılar, adını bilmediğim daha birçok soğuk yiyecek ve içinde ne olduğunu bilmediğimiz köpüklü şişeler. "Ya içki, ya da kırmız" diye düşünüyorum. İkisi de değilmiş. Sorduğumuz zaman, "mineral su" diyor Nukeş Bedigul. Gazoz olduğunu anlıyoruz.

Sohbet havası içinde yemeğimizi yerken, Bekir S. Soysal, neşeli bir üslûpla, bizden önce Kazakistan'da geçirdiği günlerin hatıralarını anlatıyor. Girdiğimiz binaların duvarlarından tavanına, kapılarından penceresine, renklerinden kokusuna kadar bir çok yönden, onlarca yıllık sömürünün ve komünist üslûbun izlerini okumak mümkün. Mat renkler, bakımsız duvarlar, doyurucu estetik özelliği olmayan mimari dış görünüş; her tarafa sinmiş ağır ve dayanılmaz bir merkezi planlama kokusu, yağ-ıçki ve başka karışımlardan oluştuğu anlaşılan bir başka müşahhas koku; kısacası: fitrî ve tabii olanı değiştirerek tek elden ve tek tip meydana getirme arzusunun zulme varan korkunç faturası!..."İşte" diyorum içimden, "bizim komünizm hayranı zavallılarımızı bu koku ve görünüşe mahkûm etmek ve onları burada yaşatmak, burdaki insanları da onların yerine göndermek lâzım!".

Şu ana değin edindiğimiz izlenimlere göre, Almatı yemyeşil bir şehir. Taşı toprağı ağaç. Nereye baksanız, yeşillik görüyorsunuz. Caddeler kenarları kayın, akasya, kavak ve diğer bazı tür ağaçlarla donatılmış. Caddeler

alabildiğine geniş ve sessiz. Taksiler, otobüsler ve diğer motorlu taşıtlar eski ve eksil..Nadiren lüks bir otomobil göze çarpıyor. Günümüz dünyasında, güzel bir şehrin, soğuk ve mat renklerle, gelişmemiş teknolojiyle nasıl talihsiz bir âkibete uğratıldığını görüyor insan.

Yemek devam ediyor. Raisa'nın Hristiyan olduğunu öğreniyoruz. Yüreğim sızlıyor. Bulgaristan Türklerinden İsmail Ahmet Çavuş Rusça bildiği için, Raisa ile bizim aramızda tercümanlık yapıyor. Şamanist kültürün de etkisiyle, "ben yaşarken, ruhum bedenimden ayrıлып göğe çıkabilir" diyor Raisa. Sohbet koyulaşırken, çay geliyor. "Piyale" adını verdikleri fincan benzeri porselen bardaklardan içmeye başlıyoruz çayımızı.

Bize refakat edenlerden Nukeş Bedigul bir şair. 7 şiir kitabı varmış. Akşam yemeği için Almatı Restoran'a giderken, bir şiir okumasını istiyor Erbay Kücet. "Siz okuyun!" diyor Bedigul. Zor anlaşıyoruz, ama anlaşıyoruz. "Jazucular Başçısı" nı Yazarlar Başkanı, "Japrak"ı, yaprak; "jâksı"yı, yahşi, "jok" u yok, "bas"ı baş olarak anlıyoruz. Birçok kelime böyle. Bizdeki "y" sesi onlarda genellikle "J", "d" sesi "t", "ş" sesi ise "s" şeklinde kullanılıyor.

Restorandan ayrıldıktan sonra, caddede kısa bir yürüyüş yapıyoruz. Her yer kapalı. Zaten özel işyeri yok denecek kadar az. Bu arada, iki büyük bina arasına sıkışmış küçük bir kapıdan bakınca, içerde duvara asılı Türk bayrağını hemen farkediyoruz. Küçük bir dükkân burası. Üç Kazak genci oturuyor içerde. Raflarda içki şişeleri, sigara paketleri var genellikle. Bunların dışında, iki siyah çanta, iki eşofman takımı ve kol saatleri göze çarpıyor. Çantanın fiyatını soruyor Mesut Uçakan: 85 000 ruble. Yaklaşık 42 dolar. Adi cins eşofman 30 000 ruble. Bir kol saati yaklaşık 100 dolar. Aynı kol saatini ülkemizde 100 000 liraya alabiliriz.

Dükkândan ayrılıyor. Bir milleti "yok"a nasıl mahkûm ettiklerini, toplu bir sefaletle nasıl sürüklediklerini yakından müşahade etmek, sızlatıyor içimi. Bu insanlar bizim insanlarımız. Sorduğunuz zaman "Müslümanız, Türküz" diyen insanlar.

Otele dönüyoruz. Kazak müziği kasetlerinin olup olmadığı soruluyor Nukeş Bedigul'a. İşaretlerle kaset olmadığını, ancak plak bulunabileceğini anlatıyor. Biz Batı'nın, bunlar da bizim onlarca yıl gerimizde kalmışlar belli kil..

Arkamda oturan sakallı bir Kazak şairi, daha iyi anladığımız bir Türkçeyle konuşuyor:

- Kazaklar iki tür: Türk Kazak, Rus Kazak. Onlar Hıristiyan, biz Müslüman. Onlar da evveliyatında Kazak Türkü imişler. Tıpkı Bulgarlar gibi, sonradan asimile olarak Türklükten çıkmışlar.

Bu ifadeler şaşırtıyor bizleri. Dikkatle dinliyoruz:

Kazak Devam ediyor:

- Siz buralardan gidip Anadolu'ya yerleşirken, Ruslar da gelip buralara yerleştiler. Topraklarımızı elimizden aldılar. Bizlere unutulmaz zulümler yaptılar. Son 70 senedir zulümlerin en ağırına maruz kaldık.

Hüzünlenmekten başka yapacak bir şey yok otobüste.

Otele yaklaşırken, yolun kenarında, sigara ve içki içen 14-15 yaşlarındaki Kazak gençlerine rastlıyoruz. "Bunlar ne yapıyorlar?" diye sordüğümüzde, "Kazak balaları arak(rakı) içiyorlar" diyor Nukeş Bedigul. Otelden içeri girerken "Vay halimize!" diyorum içimden...

SELAMÜN ALEYKÜM KAZAKİSTAN!

Kazakistan, batıda Hazar denizi kıyılarından Orta Asya dağlarına (doğuda Altay, güneydoğuda Tien Şan) kadar uzanan 2 715 000 kilometrekarelik yüzölçüme ve 1992 sayımına göre 16 800 000 nüfusa sahip bir ülke. Kazakların ifadelerine göre, bu nüfusun %55 ini Kazaklar oluşturuyor. Ülkenin başkenti Almatı.

Kazaklar, Hazar denizinin kuzeyinden Doğu Türkistan'a kadar çok geniş bir alana yayılmış Türk soyu. Toplam sayıları 10 milyonu aşan Kazakların 4/3 ünden fazlası Kazakistan'da yaşıyor.

Kazak dili, karakalpak, kırgız ve kıpçak ağızlarını da kapsayan kuzey Türkçesinin batı şivelerinden biridir.

Bugün 15 Eylül 1993 Çarşamba..

bazılarımızın hoşuna gitmiyor tabii olarak.

- Bırak saymayı, diyor D. Mehmet Doğan, herkes hareket saatini biliyor; gelen gelsin, gelmeyen kalsın!.

Bugün kahvaltıda, tavuk, sütlü çay, çörek, tereyağ var. Kahvaltının

Otobüs Pisateli Soyuz'un önünde duruyor. Pisateli Soyuz: Yazarlar Birliği!..

Zemin katın duvarları, Kazakların milli siması, şairi, yazarı, siyaset adamı, folkloristi, antropoloğu Abay Kunanbayuli'nin portreleriyle süslü. 1845-1904 yılları arasında yaşamış Abay için bir Kazak "bütün Türk

milletinin Abay'ı" ifadesini kullanıyor.

Binanın birinci katına çıkınca, karşı duvarda büyük ve gösterişli bir resim görüyoruz. Kim olduğunu sorduğumuzda, Saken Seyfulin isimli bir şair olduğunu söylüyorlar. 1894-1938 yılları arasında yaşamış. Pantürkist olduğunu iddia ederek, Stalin kurşuna dizdirmiş Saken 'Seyfulin'i.

Girdiğimiz her binada olduğu gibi, burda da o alışamadığımız ağır koku. Bu kokunun henüz tam yıkılamamış sistemle alakalı olduğunu düşünüyorum ve hissettiğim zaman "sistem gene kokuyor" diye düşünüyorum. Almatı için içimden geçenleri, defterimin bir köşesine kaydediyorum:

soluk renk yakışmıyor yemyeşil gözlerine
Sen gül gibi kokmalısın Almatı
ne coşkun nehirler, ne de bulutlar
uğramıyor kurak yanaklarına
ağlamayı bile unutturdular

Kazakistan Yazıcılar Odağı Başkanı Kaldarbeg Naymanbay'ın sekreteri ve adının Uldugan olduğunu öğrendiğimiz bayanın odasına geçiyoruz birkaçımız. Bize cay demliyor. Yanında Zehra Maral isimli bir kız var. İyi Türkçe konuşuyor. Almatı Şarkiyat fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okuyormuş. Annesi akınmış. Kazakça akın, "şair" ve "şaire" ye deniyor. okuyorum. Sonra Nevzat Yüksel "Şehir Şarkıları"ndan birini okuyor. Çantalarımızdaki şiir kitaplarını çıkarıp masanın üzerine yayıyoruz; görüntülerini çekiyorlar.

Kaldarbeg Naymanbay giriyor odaya. "Hoş geldiniz" diyor bizlere. Güleç bir adam. Sonra bir başkası oturuyor yanımıza. İsimlerimizi alıyor. Kendi ismi Kenescan Şalgar. Akın ve jurnalist. Şair ve gazeteci. Cetisu (Yedisu) isimli gazetede Medeniyet Bölümü'nü yönetiyor. 10 dan fazla şiir kitabı olduğunu söylüyor. Gazete için bizden bilgi alıyor.

Devlet televizyonu da, başka bir program için röportajlar yapıyor.

Öğle yemeğine giderken, Raisa ile yanyana oturuyoruz otobüste. "So so" İngilizcesiyle anlaşmaya çalışıyoruz. Şiir kitaplarımı hediye ediyorum. "Aşkım İsyandır Benim" kapak itibarıyla çok hoşuna gidiyor. Kendi kitaplarını göndermek için adresimi istiyor.

Restorana doğru yürürken, ağaçları işaret ederek "bahçe" diyorum;

gözleri parlıyor Raisa'nın. "bahçe" diyor. Söylediklerinden hareketle bahçenin Çuvaşçada da kullanıldığını anlıyorum.

Çuvaşça, Rusya'da, Orta Volga bölgesinde yaşayan Türk boyu Çuvaşlar tarafından konuşulan bir Türk dili. Konuşanların sayısı, 1990 rakamlarına göre, yaklaşık 1 750 000. Aşağı ve yukarı Çuvaşça diye iki ana kola ayrılır. Bunları ayıran en yaygın özellik "o"nun "u"ya çevrilmesidir. Misal verecek olursak, aşağı Çuvaşçada "pus(baş)", yukarı Çuvaşçada "pos" şeklini alır.

Çuvaşlar, çoğunluğu Rusya Federasyonunda, Çuvaş Özerk Cumhuriyetinde yaşayan Türk boyudur. 1990 da 1 750 000 civarında olan toplam nüfusun yaklaşık 935 000' i özerk cumhuriyette, 815 000 'i ise Tataristan ve Başkırdistan özerk cumhuriyetleriyle, Ulyanov, Kuybişev, Saratov ve Sibiry'a'da yaşar. Kendilerine tatarca "yavaş" anlamına gelen "çıvaş" adını vermişlerdir. Bazı araştırmacılar Çuvaşların, Suvar ya da Suvaz adlı Türk boyundan geldiklerini, çuvaş sözcüğünün suvaz adının fonetik değişimlere uğrayarak aldığı biçim olduğunu öne sürerler.

Yemekten sonra, dinlenmek üzere otele dönüyoruz.

Saat 17.00 de Abay Tiyatrosu'nda, Türkçenin Uluslararası II. Şiir Şöleni'nin resmi açılışı yapılacak.

Saat 16.00 da tekrar yola koyuluyoruz.

Açılış konuşmasını Naymanbay yapıyor. Tercüman Türkiye Türkçesine çeviriyor. Konuşmasının bir yerinde,

- Kıymetli dost misafirler, diyor Naymanbay, Türkçenin Uluslararası II. Şiir Festivalinin Kazakistan'da yapılmasından dolayı büyük mutluluk duyuyor ve hepinize hoş geldiniz diyorum. Bu ve benzeri faaliyetler arttıkça, dünyanın muhtelif yerlerine dağılmış Türk halkları arasındaki irtibat daha da güçlenecek ve sesimiz daha da gür çıkacaktır.

Naymanbay'dan sonra, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev adına, Onun mesajını Ebiş Kekilbayev okuyor.

Türkiye heyeti adına konuşmak üzere, kürsüye Yazarlar Birliği Başkanımız D. Mehmet Doğan geliyor. Selam verdikten sonra,

- Dünyanın bir ucundan öteki ucuna bir dilin şiir ustalarının toplandığı, cem olduğu bir yerde söz söylemenin güçlüğü biliyorum; şiir üzerine konuşmanın güçlüğü ise anlatmaya gerek yok, diye başlıyor konuşmasına. Söylediği her cümleyi tercüman Kazakçaya çeviriyor.

Devam ediyor Doğan:

- Kazak'ın ülken akını Abay Kunanbayulı ayıttı: **Şiir sözdin**

padşasıdır. Jaksı ayıttı, güzel söyledi. Bu şölenle adma ödül verilecek olan Necip Fazıl da şöyle demişti: Anlaşılır bir gün şiir/Çoğu gitti azı kaldı/Ekmek gibi azizleşir/Çoğu gitti azı kaldı.

Ama bugünün, bu günlerin en önemli tarafı, şiir üzerine konuşmaktan öte, bizzat şiirin konuşmasıdır. Bugün ve bundan sonraki günlerde şiir konuşacak ve hepimiz onu dinleyeceğiz. Hem de bir ağacın dallarından farklı meyvelerin tadını alır gibi, değişik lehçelerden şiirin tadını alacağız.

Konuşmasına, geçen yıl Bursa ve Konya'da gerçekleştirilen ilk şölenle ilgili intibalarla devam ediyor. Kültürümüzün asgari müstereklerinden bahsediyor. Almatı'ya gelmeden önce, İstanbul'da küçük bir deniz gezintisi yaparken, Marmara ve Boğaz'dan görünen Osmanlı mimarisine daldığımı, hemen hemen her eserde göze çarpan kubbe imajının zihnine takıldığımı söylüyor.

- Bu form, bu biçim neyin neşiydi? Mimarlarımız, neden bu kadar ısrarla kubbe üzerinde durmuştu? Gerçekten Süleymaniye, Sultanahmet, Fatih camileri gibi camiler ve külliyeleeri binlerce irili ufaklı kubbenin bir nizam içinde serildiği tesirini uyandırmaktadır. Geçen sene bu sıralar yapılan Dünya Yüzü Kazakları Kurultayı sırasında gördüğümüz, yüzlerce kiyiz ev, topak keçe çadır, düşüncemde birleşti. Çadırlarımızı, kiyiz evlerimizi ülkeler, coğrafyalar, dağlar ırmaqlar aştıktan sonra, İstanbul'da ve daha batısında bu sefer taştan va tuğladan ve artık toplamamak, sökmek üzere kurmuştuk.

Osmanlı padişahlarının İstanbul'da dört yüz yıl oturdukları, dünyayı idare ettikleri Topkapı Sarayı taştan tuğladan yapılmış, büyüklükleri farklı yüzlerce kiyiz evden ibaretti.

Daha sonra D. Mehmet Doğan, Bâkî'den, Hoca Ahmed Yesevî'den, Yunus Emre'den, Mehmed Akif'den, Kazak şair Mağcan Cumabayulı'dan şiirler okuduktan sonra konuşmasını Yahya Kemal Beyatlı'nın aşağıdaki şiiriyle bitiriyor:

**Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç.
Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!
Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle
Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükûnlu gece**

Guruba karşı bu son bahçelerde keyfince,
Ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lale açmalıdır göğsümüzde, yahud gül

Doğan'ın ardından, Çuvaşistan Yazarlar Birliği adına Raisa Sarbi kürsüye geliyor. O ana kadar bir bayanda rastlamadığım gür ve tok bir sesle
- Selamün aleyküm Kazakistan, diyor.

Birdenbire çarpılıyorum. Çünkü Hıristiyan olduğunu bildiğimiz bir kadın, Müslümanların selamiyle selamlıyor Kazakistan'ı. Rusça konuşuyor. Heyecanla ve anlamadığımız halde etkilendiğimiz bir hitabet yeteneğiyle. Kısa süren konuşmanın ardından hararetle alkışlanıyor. .

Moğolistan kazakları adına edebiyat tarihçisi Dr. Kabıdaş Kali Askarov ,Makedonya adına Üsküp'ten Fahri Ali, Nogaylar adına Dağıstan'dan Murat Avazov, Yugoslavya Türkleri adına Prizren'den Zeynel Beksaç, Çin Türkleri adına Jaksılık Sami Ulu konuşuyor, dilek ve temennilerde bulunuyor, duygu ve düşüncelerini dile getiriyorlar.

Sırayı Bahattin Karakoç alıyor. Allah'a hamdü senâdan sonra,

- Değerli kardeşlerim, diyor, bir kartal kafese konduğu zaman çıkmak için çırpınır. Çırpınmaları sonuç vermeyince intihar eder. Şiir kartal gibidir. Kafese konulduğu zaman çırpınır. Ölmemesi için tabii bir iklimde yaşaması lazım.

Karakoç'tan sonra, Bulgaristan Türkleri adına İsmail Ahmet Çavuş Bulgaristan Türklerine yapılan zulümlerden söz ediyor. Kazaklar adına kürsüye gelen Gapu Hayırbekov'un konuşmasından sonra açılış töreni sona eriyor. Kısa bir süre ara verildikten sonra, aynı salonda Konuklar onuruna düzenlenen konser başlıyor. Önce Kazakistan milli folkloründen örnekler sunuluyor. Bizim halk oyunlarımızı, özellikle de Karadeniz oyunlarını andıran yanı çok. Sonra Kazak sanatçılar solo programlar yapıyorlar piyano eşliğinde. Dombra çalan bir genç kız, Kazak şarkıları söylüyor. Şair Kenescan Şalgar yanıma geliyor. Zaman Kazakistan'da çalışan Mehmet Karabacak'ı da işaretle yanıma alıyorum. Fısıltıyla "Mehmet, Almatı isimli bir şiirim var; sen Kazakça biliyorsun; Kenescan'la birlikte bu şiiri Kazakçaya çevirin de, yarın şiirimi Kazakça okuyayım" diyorum. "Çok iyi olur" diyor Mehmet. "Kazaklar sevinirler." "Belki şiir aslından birşeyler kaybeder, ama Kazaklara da sürpriz yapmış oluruz" diyorum ben de.

Onlar çeviri işlemine başlarken, Kenescan Şalgar'ın Arap harfleriyle

yazdığını görüyor ve biraz şaşırıyor ve seviniyorum. Sonra "Aynalar" isimli şiirimle birlikte, iki şiir de A.Vahap Akbaş'tan çeviriyorlar.

Piyano eşliğinde, Bibigil Tölegenova "Bülbül" isimli bir şarkı söylüyor. Kenescan, SSCB zamanında, operalar söylediği için, bu kadına ödülleri verildiğinden bahsediyor. Tuhaf sesler çıkarıyor Bibigil Tölegenova, ince ve dalgacı. Bize çok ilginç geliyor.

Bu arada, Şarkiyat Fakültesi öğrencisi Zehra Maral'ın Bekir beye, Bekir'i telaffuz edemediğinden dolayı Bekâr bey dediğini de hemen hatırlatayım.

Folklor ekibindeki bütün kızlar pürtesettür. Rengarenk elbiseler baştan ayağa kuşatıyor bedenlerini.

Salondan çıktıktan sonra, Kenescan Şalgar bir fotoğraf çıkarıyor cebinden Saçı sakalı birbirine karışmış bir insan fotoğrafı bu. Parlayan gözlerle bize göstererek,

- Peygamber Muhammed, diyor.

Şaşkın ve üzgün, Peygamberimizin resmedilemeyeceğini anlatıyoruz. O da üzülüyor. Mahcup oluyor, ama gene de resmi cebine koymayı ihmal etmiyor. İmha etmesi gerektiğini söylüyoruz; başını sallıyor.

Akşam yemeği çok daha zengin bugün. Tavuktan balığa, koyundan deveye, etin beş-altı türlü kesilip pişirilmiş; değişik cinsten meyve suları, salatalar, heveslilerine içki, kuruyemiş dolu tabaklar, beş-altı çeşit meyveden müteşekkil meyve sepetleri, çörekler, tatlılar, tereyağı vs. Rusların yıllardır süren hegemonyaları sonucu yemek kültürlerini dahi en ince teferruatına kadar nasıl yerleştirdiklerini düşünüyorum. Yemekte attıkları nutuklar dahi hep Rus romanlarından hatırladığım yemek nutuklarını hatırlatıyor bana.

İlk nutuk Kaldarbeg Naymanbay'ın. Misafir anlamında "konak" dedikleri bizlerle ilgili sitayişkâr üslûbunu kadehleri tokuşturma arzusuyla noktıyor. Onlar ayakta kadeh tokuştururken, bizler oturuyoruz. Bu durumun onları rahatsız ettiğinin farkındayız. Fakat bazı mesajları da almaları lazım.

İkinci nutku akın Hamit Ergaliyev çekiyor. Şiir üzerine konuşuyor, Türk birliğinden bahsediyor. Üçüncü olarak söz alan akın Muhtar Mağavin de birlik üzerinde duruyor. Raisa Sarbi'yi göstererek,

- Raisa köp sulu bir kadın diyor. Köp çok demek. Şaşırıyor ve gülüşüyor. Sonra sözü T.C. Başbakanı Tansu Çiller'e getirerek,

- Tansu Çiller de çok akıllı, ferasetli ve sulu bir başbakan, diyor.

lyice şaşırıyoruz. Başka bir şey söylemek istediğini de hissediyoruz hemen. Yanımdaki Mehmet Karabacak'a soruyorum:

- Ne demek istiyor?

- Sulu, Kazak dilinde güzel demektir.

- Haa, diyorum, böyleyse gerçekten de, Kazakça ifade edecek olursak, Başbakanımız çok sulu!

Geçen yılki törene katılan Kazak şaire Kuleş Ahmedova'nın Kazakça, Raisa sarbi'nin Rusça söyledikleri şarkılardan sonra, sırayı sanatçımız Bayram Bilge Tokel alıyor. O güzel sazı ve sözüyle gönülleri fethediyor.

Kazaklar sigarayı hemen hemen hiç içmiyorlar. Suyu yok denecek kadar az içiyorlar. Su ihtiyaçlarını içki ve çayla karşılıyorlar. Kolera hadisesinden ötürü, onların da tembihledikleri gibi, bizler de çay ve meyve suyu dışında musluklardan asla su içmiyoruz. Meyveleri soymadan yemiyoruz.

Saat 20.00'de başlayan yemek ancak saat 23.00'de bitiyor ve yorgun argın otele dönüyoruz.

Aklıma hep "Selamün Aleyküm Kazakistan!" geliyor. Bu ifade çok hoşuma gitti nedense:

SELAMÜN ALEYKÜM KAZAKİSTAN!

Otel lobisinde, İsmail A. Çavuş bir kazaktan dinlediklerini aktarıyor oradakilere

- Kazakistan'da Ruslar, atom santrallerini Kazakların toplu olarak yaşadıkları yerle yakın kurdular. Atom denemelerinde, atomun insan üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amacıyla, denemelerin yapıldığı yerlerin 15'er km yakınına 15'er kişilik gruplar halinde Kazak delikanlıları yerleştirdiler. Denemeler sonrasında, bu delikanlıların %99'u yanarak öldüler. Kalanlar da felçli ve yanıklar içinde. Onlardan bazılarında Almatı sokaklarında dilenirken rastlamak mümkün.

- Kardeşim, diyor A. Vahap Akbaş, o tür zulümlerin yanında, Ruslar Kazakları, İslam'a aykırı ne varsa hemen hemen hepsine alıştırmışlar. "Müslümanım" ve "Türküm" demenin ötesinde hiç bir şeyleri kalmamış.

-Tabii gaz gibi bir nimet vermiş Allah; tuvaletlerinde temizlenecek su bulamıyorsunuz, diyorum ben de. Adamların canı istese, her tepenin başına sıcak su akıtabilirler; ama tuvaletlerde pislikten geçilmiyor. Oysa bu tabii gaz

bizde olacak!..Sonra bir de burun kemiklerimizi sızlatan ağır bir koku var. Dayanılacak gibi değil.

- Kardeşim, diyor D.Mehmet Doğan, Nahçıvan'dan girer girmez bu kokuyu duyuyorsunuz. Ta ki çıkana kadar. Bu koku sosyalizmin kokusudur. uyumak üzere odalarımıza çekiliyoruz.

KOPARILAN HER DALDAN BİR BAŞKIRT KANI DAMLAR

Şölenin ikinci günündeyiz.Kazakistan Yazıcılar Odağı'nın Konferans Salonundaki yerlerimizi aldıktan sonra, gene başta Kaldarbeg Naymanbay ve D. Mehmet Doğan olmak üzere kısa konuşmalar yapıyor ve şiirlerin okunmasına geçiliyor.

Bu arada gelip yanıma oturan Kenescan Şalgar'dan, "Almatı"yı Kazakçaya çevirdiğini öğreniyorum. Artık kesinleşti; Kazakça okuyacağım şiirimi.

Bugün, Kazak ve diğer Türk dünyası şairlerinden başka, ülkemizi temsilen A. Vahap Akbaş, Ali Akbaş, Metin Önal Mengüşoğlu, Bahattin Karakoç ve Nevzat Yüksel şiirlerini okudular.

Dikkatimi çeken en önemli şeylerden biri, Kazakların şiirle haşır neşir olduklarını kürsüye çıktıkları zaman açık bir şekilde göstermeleridir. Ezbere çok rahat şiir okuyorlar, ruhlarından kopup geldiğini tavırlarıyla hissettiriyorlar, arzulu davranıyor ve oturdukları yerden dahi, şiir okumak için izin isteyebiliyorlar. Fakat anlayamadığımız için, sanat seviyelerini bilemiyorum.

Günün ikinci faslındaTürk edebiyatı üzerine tebliğler var. İlk tebliği ali akbaş sunuyor.Türk edebiyatının gelişimini Orhun Abidelerinden modern Türk şiirine kadar kestiler halinde özetliyor.

Bayram Bilge Tokel'in saz konserinin ardından sahneye gelen Kazak sanatçı, dombra eşliğinde güzel parçalar seslendiriyor.

Doç. Dr. Hüseyin Özbay kardeş Türk edebiyatları hakkında kısa ama doyurucu bilgiler verdikten sonra Azeri şair Nizami, asker kıyafetleri içinde sahneye çıkıyor ve "Anadolu", "Türk Ordusu" isimli şiirlerini okuyarak alkış alıyor. Okunan değişik birkaç şiirden sonra fasıl sona eriyor.

Gruplar halinde ayrılıyor. Bekir S. Sıddık Soysal, A. Vahap Akbaş,

Necdet Konak, Kabıdaş Kali Askarov, Başkırdistan şairi Mevlid Cemaleddin, İsmail A. Çavuş ve ben beraberiz. Devlet Yayınevi Gençlik Kitapları Bölümü'ne götürülüyoruz. 5-6 kişilik görevli grubuyla tanıştıktan sonra, çay ve meyve ikram ediyorlar. Yayınlarıyla ilgili bilgiler aktarıyorlar. Necdet Konak'tan karikatür yapmasını istiyor birisi.

Kitaplarından örnekler getiriyorlar; Nasreddin Hoca'yı hemen tanıyoruz. Ayı kırıp yıldız yaparken çizmişler kitabın kapağına. Yüz hatlarını Kazak tipine benzetmişler ki, bu da normal. Belki Kazakistan'da türbesi bile vardır.

Kitaplarının tirajı 30-50-100 000 arasında değişiyormuş. Bazen 50 000 basılan bir kitap bir ayda bitiyormuş. Bizim 5000 kitabı satmak için bir sene beklediğimizi ve satılınca da başarı saydığımızı düşününce, aradaki mesafenin uzunluğunu tahmin edebiliyorum.

Kazak takiyesi (takke) hediye ediyorlar. Sonra bizi oradan alıp, akşam yemeği için, bir minibüsün içinde, Almatı'nın varoşlarında bulunan güzel bir restorana götürüyorlar. Gördüğüm her yeni sofrayı bir öncekinden daha zengin buluyorum.

Salonda gene o ağır koku! Ama yavaş yavaş alıştığımızı da hissediyorum. Yemek esnasında, Devlet Yayınevi Gençlik Kitapları yetkilisi, "sevgili bavrılarımız, değerli konaklarımız" diyerek söze başlıyor. "Bavır" "dost" demek, "konak" "misafir". Heyecanlı ifadelerle, övgü dolu bir konuşma yapıyor. Kadehlerini kaldırıyorlar, belli etmiyorlar ama, içmediğimiz için fena halde bozuluyorlar. Sonra Bekir S. Soysal güzel bir konuşmayla karşılık veriyor. İsmail A. Çavuş Rusça ifadelerle, bu konuşmanın bazı bölümlerini Kazaklara aktarıyor. Gene ayağa kalkıyorlar ve kadehlerini birbirine vuruyorlar; biz hep oturuyoruz. Türkiye'den katılanlar olarak sadece biz içmiyoruz.

Önce A. Vahap Akbaş'ın şiirini dinliyoruz. Sonra "Almatı"yı okuyorum Kazakça. Kazaklar dört köşe oluyorlar.

Mevlid Cemaleddin. Başkırt şair. Bu adamda farklı bir hal var ve gelmiş geleli bu durum dikkatimi çekiyor. Yanımıza gelince, çok sıcak bir üslupla "Selamün aleyküm" diyor, çok eski bir dost gibi sımsıcak sarılıyor ve siz artık dayanamayıp yüreğinizin kapılarını açarak onu bütün samimiliğiyle içeri alıyorsunuz. Başkırt kelimesi de ayrıca dikkatimi çekiyor.

Başkırtlar, Ural dağlarının güney kesiminde (Rusya) yaşayan Türk boyu; 1990 rakamlarına göre 1 400 000 nüfusları var. Çoğunluğu (%75)

Başkırdistan Özerk Cumhuriyeti'nde, küçük bir bölümü ise Tataristan Özerk Cumhuriyeti ve Orta Asya'daki Cumhuriyetlerde yaşarlar. Dilleri, Türk dilinin Kıpçak grubu lehçelerindedir.

Başkırdistan Özerk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'na bağlıdır. 143 600 kilometrekare yüzölçümü, 3 952 000 (1990) nüfusu vardır. Başkenti Ufa'dır.

Başkırt Mevlid, bütün içtenliğinin yanında açıkça farkedilen bir donukluğu da beraberinde gezdiriyor. Sanki yıllar boyu feryad etmiş, ama artık sesi çıkmayan, yıllardır ağır yükler altında ezilmiş ve artık ayakta ancak durabilen, yıllardır ağlamış ve artık istese de ağlayamayan bir insanı canlandırıyor.

İsmail A. Çavuş'un tercümanlığında konuşmaya başlıyor.

- Biz Başkırtlar, son 200 sene içinde Ruslara karşı tam 70 defa isyan ettik. Ruslar bizi öldüre öldüre yok olma noktasına getirdiler. Başkırdistan'da bir ural şarkısı vardır ve sözlerinin bir kısmı şöyledir:

**Atıma binip
Bozkırlara gitmek için
Yerdeki çalıdan bir dal koparsam
Bu daldan bir Başkırdın kanı damlar**

Ciğerlerimiz kanıyor bu sözlerle; Mevlid Cemaleddin'deki farklılığını sebebini yavaş yavaş anlıyorum. Ardından Mevlid, yanık sesiyle yukarıdaki şarkıyı bir ağıt şeklinde öyle bir seslendiriyor ki, gözlerimiz doluyor. Bekir S. Soysal'ın ağladığını farkediyorum; gözleri kıpkırmızı kesiliyor. Çevreme bakıyorum; herkesin gözünde aynı ifade. Ama o hep öyle donuk. Fakat ağıt yaktıkça içinden ağladığını seziyorsunuz. İçine kan akıttığını hissediyor, ciğerlerinin eridiğini düşünüyorsunuz.

"Beşparmak" isimli bir yemek geliyor masaya. Kazakların en meşhur yemeğiymiş. Bildiğimiz haşlamaya benziyor. Ama daha irikiyim etlerle yapılmış ve altına da yufka haşlanıp konulmuş. Ardından sunulan mantıyla bitiriyoruz yemeği. Her mantı bir yumruk kadar ve içi kıyma etle dolu.

Beşparmak yenirken, kazak kelimesinin bezdeki anlamını aktarıyoruz Kazaklara. Kahkahalarla gülüyorlar.

Hatıra fotoğrafları çektirdikten sonra ayrılıyoruz oradan.

İkinci günün programı sonunda anladık ki, Kazaklar yıllardır ilk defa böyle bir şölen ve organizasyonla karşı karşıya kalıyorlar. Bu nedenle programı takdim etmeyi iyi beceremiyorlar. Tecrübesizliklerinden kaynaklanıyor bu. İleride daha iyi olacağını umuyoruz.

TYB, II. Şölen'de de haddinden fazla çalışkan ve fadakâr!..Misafir olmalarına rağmen, programın işleyişinden afişlerin asılışına kadar, hemen hemen her şeyle yakından ilgileniyorlar. Kazaklara bu konularda ille de birşeyler bırakmak niyetindeler. Bu beni fazlasıyla memnun ediyor. Şölenin organizasyonu için bir hafta öncesinden Kazakistan'a gelen Bekir S. Soysal ve Necdet Konak'ın yorgunlukları yüzlerinden okunuyor. D. Mehmet Doğan, Bayram B. Tokel ve Erbay Kücet de durmadan koşuşturuyorlar. Bunun adı sadece fedakârlıktır. Kültürümüze, edebiyatımıza, hepsinden daha önemlisi dinimize hizmettir bu ve karşılıksız yapılmaktadır.

Erdemi başka yerde aramamak gerek!

NECİP FAZIL GÜNÜ

Şölenin üçüncü günündeyiz. Bugün Necip Fazıl Günü. Üstâdımızla ilgili konuşmalar yapılacak; şiirlerinden örnekler sunulacak.

Kaldarbeg Naymanbay'ın "Gün"le ilgili bilgiler vermesinden sonra, Kazak şair Muhtar Mağavin kürsüye geliyor ve konuşmaya başlıyor. Emperyalizm hakkında ilginç şeyler söyledikten sonra,

- Ben Anadolu Türkü, sizler Kazak kardeşlerim, diye devam ediyor. Türkler 7-8. yüzyıllarda tamamı bağımsız büyük bir millettir. Bugün de büyük bir milletiz, ama dağınık haldeyiz. Emperyalizmin kırbağı altındayız. Dinimiz ve kültürümüzün tamamı emperyalist baskılar yaşadı. Sadece siz Anadolu Türkleri bağımsız devletler kurabildiniz. Sizler de I. Dünya Savaşı yıllarında çok zor günler geçirdiniz. Büyük şairimiz Mağcan Cumabayulı o günlerde sizlere seslenirken şöyle diyordu:

Ey benim uzaktaki yaralı kardeşim!

Fakat sizler, bu savaşı da atlatarak yine bağımsız bir devlet kurabildiniz.

Muhtar Mağavin bunları söylerken, ben, ister istemez ne kadar bağımsız olabildiğimizi düşünüyor ve başka bir emperyalist hakimiyeti hatırlayınca, içimden Ona "bir bilebilse bizim de tam bağımsız olmadığımızı!" diyorum.

Muhtar Mağavin devam ediyor:

- Yeniden kendimize gelmek ve kaybettiğimiz değerleri yeniden kazanmak zorundayız! Bunun için de, başta hükümetler olmak üzere basın yayın organlarına, şair ve yazarlara büyük görevler düşüyor. Niçin ortak bir dilimiz, televizyonumuz, radyomuz, gazetemiz olmasın!

SSCB döneminde, Moskova'da "Doğu Halkları Kitabevi" vardı. Özbekçe, Kazakça, Kırgızca, Türkmençe kitaplar basıyorlardı. Türkiye böyle bir şeyi niçin yapmasın?! Dini ve kültürel eserleri yayınlayıp bizlere niçin sunmasın?! Buna gücü yetmez mi? Neden birbirimizi yeniden anlamaya başlamayalım? Bakın, bugün bütün Türk milletinin büyük şairi, ulu akınımız,ülken akınımız Necip Fazıl Kısakürek için toplandık. Ama biz Kazaklar Necip Fazıl'ın kitaplarını okuyup anlayamıyoruz. Sizler de Mağcan Cumabayulı'nı anlamıyorsunuz. Bütün bunlar bizim hazin halimizi, aslında ne kadar zor durumda olduğumuzu gösteriyor. Ama ümitsiz değilim.

Dinimizi, ortak kültürümüzü iyi öğrenmeliyiz. Bunun için de, ortak basın-yayın araçlarına ihtiyaç vardır. Birbirimizi tekrar tanımamız lazım.

Yoğun ve sıkı çalışmalara girmemiz lazım. Yoksa gelecek nesillere bugünkü fırsatları kaçırmamızın hesabını veremeyeceğiz!

Necip Fazıl için toplandığımız bu günde, Onun da ruhunun şâd olacağına inanıyor ve sizleri selamlıyorum.

Halk şairi Gafur Hayırbekov çıkıyor kürsüye. Kısa bir konuşmanın ardından şiirler okuyor.

Srail Saparov Necip Fazıl'ın "AMAN" şiirinin Kazakça tercümesini takdim ediyor.

Dr. Necmettin Türinay, Türk Edebiyatı'nda Necip Fazıl isimli tebliğini sunuyor. Güzel ve akıcı bir dille, Necip Fazıl Kısakürek'in Türk Edebiyatı'ndaki yerini farklı boyutları ile ortaya koyuyor. Onun edebiyatın hemen hemen bütün dallarında ürünler verdiğini ve dünya yaşadıkça yaşayacak eserler bıraktığını söylüyor. Necip Fazıl'ı besleyen en önemli faktörün ise Din olduğunu vurguluyor.

Bu güzel tebliğden sonra, Metin Önal Mengüşoğlu Üstâd'ın "ÇİLE" şiirini büyüleyici bir üslupla okuyor. Salon pürdikkat dinliyor "ÇİLE"yi. Fahri Ali'nin "BEN" şiirini takdiminden sonra **NECİP FAZIL GÜNÜ** sona eriyor.

Akşam yemeğini İkrâm Restoran'da yiyoruz. İlk defa böyle güzel ve temiz bir restorana gidiyoruz. Suyu da oldukça bol. Tuvaletleri alaturka. Sonradan öğreniyoruz ki, Almatı'nın tek özel restoranıymış burası. Sahibesi Gülcemal isminde bir bayan.

CAMBUL GÜNÜ

Bugün 18 Eylül Cumartesi. Programın beşinci günündeyiz.

Ünlü Kazak Halk Şairi Cambul Cabayav'ın, Kazakların ifadesiyle "Cambul Ata"nın son 7 yılını geçirdiği ve öldükten sonra defnedildiği Cambul köyüne gidiyoruz. Alabildiğine geniş ve yemyeşil bir ova yolu izliyor bizi. Karşımızda bizimle birlikte yürüyen başı dumanlı Aladağlar. Ovada sık sık koyun ve sığır sürüleri görüyoruz. Dağlar ovayla paralel devam ediyor. Ovada yer yer ağaç kümeleri, elektrik direkleri, boydan boya uzayan teller, yakıcı bir güneş ve misafirleri taşıyan hantal bir otobüs. Otobüstekiler binbirden sohbet havaları çalıyorlar.

Şehirlerarası yolların da iki yanı ağaçlıklı. Güzel manzaralar seyrediyoruz.

Yanımda oturan mehmet Karabacak, arkadan sorulan bir soru üzerine, Kazakistan bayrağını anlatıyor:

- Ortada güneş, onun altında kanatlarını açmış bürküt(kartal) kuşu, kenarında Kazak motifleri bulunuyor.

Köyde bizi Belediye Başkanı ve Almatı Vali Yardımcısı karşılıyorlar. Önce Cambul Müzesi'ni geziyoruz. Bu müze Cambul'un eviymiş. 1938-1945 yılları arasında burada geçirmiş. 1846 doğumlu. 99 yaşında ölmüş. Vasiyetinde bu köye gömülmek istemiş. "Beni annemin, babamın yanına gömmeyin; çünkü mezarıma gelenler çok olur ve onları rahatsız ederler" demiş. Okuma yazma bilmeyen Cambul, Kazakistan'ın en ünlü halk şairi. Müzede dombrasından, atının eğerine, kemerinden elyazısı şiir kitaplarına, hemen hemen bütün özel eşyaları bulunuyor. Bir de leğen ve ibrik var. Leğen ve ibriğin neden orda bulunduğunu sorduğumuz zaman

-Cambul atamız namaz kılardı, diyor bir Kazak. Cambul atamız iyi bir şair, iyi bir müslüman ve iyi bir komünistti, diye devam ediyor.

Şaşıyoruz. Son ikisinin yanyana olamayacağını söyleyince,

- Kazakları kurtarmak için merhamet nedir bilmeyen Stalin'e biraz şiirin göründü, hepsi o kadar. Hem Cambul atamız, atıştığı her halk şairini yenerdi!

Müzenin dışında bir yerde, Stalin'in Cambul'a hediye ettiği arabayı görüyoruz.

Cambul köyünde, oldukça gösterişli bir tiyatro salonuna alıyorlar bizi. Milli kıyafetleriyle sahneye gelen sanatçılar müzik ziyafeti çekiyorlar. Sonra şiir okumaya geçiliyor. Kazak şairlerin ve diğer davetlilerin şiirlerini okumalarından sonra, sıra biz Türkiye'den katılanlara geliyor. Bahattin Karakoç ve Ali Akbaş'ın ardından benim isim anons ediliyor. "Almatı"yı okuyorum Kazakça. Şiirimi kendi dillerinde okuduğumu için, kazak kızları çiçek takdim ediyorlar. Metin Önal Mengüşoğlu, M. Atilla Maraş, A. Vahap Akbaş, Raisa sarbi, Fahri Ali, Zeynel Beksaç, Nevzat Yüksel'den sonra, Başkırt Mevlid Cemaleddin çıkıyor sahneye ve o güzel sesiyle, yanık sesli korayına da üfleyerek ağıdını yakıyor. Pürdert olduğu her halinden belli.

Almatı Televizyonu, çekim yapmak istiyor. Uygun bir yer buluyoruz. Kısa bir açıklamadan ve Kenescan Şalgar'ı mütercim olarak anons ettikten sonra "Almatı"yı kazakça okuyorum. Çekim yapıyorlar.

Dışarda D.Mehmet Doğan ve Bahattin Karakoç'a "Şapan" hediye

ediliyor. Bir at getiriliyor kalabalığın yanına ve bu atı Nursultan Nazarbayev'in, Türk heyeti adına D. Mehmet Doğan'a hediye ettiğini söylüyorlar. Doğan ve Karakoç ata binerek gösteri yapıyorlar.

Yemekten sonra Almatı'ya dönüyoruz.

ABAY GÜNÜ

Gene neşeli başlıyoruz güne. 19 Eylülün Abay günü olduğunu biliyoruz, fakat her zamanki gibi, programın akışından haberdar değiliz.

Almatı'nın ünlü **Panfilof Parkı**'nı gezdiriyorlar. Tepesinde haçlar bulunan heybetli binanın yanından geçerken, müze olduğunu öğreniyoruz.

Dev bir anıtın önüne geliyoruz. "28 Panfilof Yiğiti" anıtıymış. Anıtın insanı ürperten bir görüntüsü ve büyüklüğü var. Ön tarafında geniş bir alan. Alanda mezarlar ve ortada sürekli yanan bir ateş. Ateş, yere gömülü madeni bir yıldızın ortasından fışkırıyor. Sorduğumuzda, bu ateşin hep yandığını, tabii gazla beslendiğini söylüyor tercüman Kalman.

Anıt, 1883-1941 yılları arasında yaşayan ve İkinci Dünyü Savaşında, emrindeki 28 erle Moskova'yı savunurken öldürülen Yüzbaşı Panfilof ve emrindeki askerler anısına yapılmış. Park onun adına düzenlenmiş.

Park gezisi tamamlandıktan sonra, Ala dağların eteğindeki Medev adlı yaylaya çıkıyoruz. Ruslardan kaçıp buraya sığınan Medevhan adlı bir Kazaktan alıyor ismini.

1989 Dünya Buz Pateni Şampiyonası'nın yapıldığı, dünyanın en yüksek buz pateni pistini geziyoruz.

Yaylada geçen 1.30 saatten sonra , yeniden Almatı'dayız.

Abay günü programlarını gerçekleştirmek üzere, Sernal isimli bir restorana gidiyoruz.

İçerisi tıklım tıklım. Bugün daha önce görmediğimiz Kazak yetkililer de aramızda. Masalar her zamanki zenginliğinde.

Konuşmalar yapılıyor ve misafirlerin hepsine çeşitli hediyeler veriliyor, takkeler giydiriliyor. Bugünkü tercümanımız, Türkiye'de yaşayan bir Kazak genci Murtaza.

Sıra bana gelince, ayağa kalkıyorum. "Değerli kardeşlerim, diyorum. İnsan hayalleriyle yaşar, diye bir söz vardır bizde. Almatı'ya gelirken, hayallerimiz vardı. Hayallerimizde, görmediğimiz sizler vardınız. Almatı'dan dönerken, gene hayallerimiz olacak. Ama bu sefer hayallerimizi gördüğümüz

sizler süsleyeceksiniz. Sizler bize, yüreklerinizin bütün kapılarını açtınız; bizler ise size yüreklerimizi bırakıp gideceğiz. Umut ve sevgi götüreceğiz. Bizim için çektiğiniz bütün zahmetler için teşekkür ediyoruz; sağolun!"

Rus şarkıcıların, restoran'ın kenarları açık üst katından verdikleri konserden sonra, Bayram Bilge konuşuruyor sazını ve sözünü. Köroğlu'ndan parçalar çalıyor. Çırpınırdı karadeniz söyleniyor hep bir ağızdan.

Kısa konuşmalardan sonra tören sona eriyor.

Saatlere bakıyoruz. 11.30'u gösteriyor.

ÖDÜLLER VE KAPANIŞ

20 Eylül 1993.

Şölenin son günündeyiz. Saat 11.00. Kaldarbeg Naymanbay'ın geniş odasında toplanıyoruz. Hazırlanan ortak mektuplar hakkında bilgi veriyor Naymanbay. Kalman tercüme ediyor.

1.Mektup: Savaşları (Bosna-Hersek, Azerbaycan, Somali, Gürcistan vs.) protesto mektubu.

2.Mektup: Cumhurbaşkanlarına bildiri.

3.Mektup: Dünya şair ve yazarlarına bildiri.

Türkiye'de, Türkçenin Uluslararası II. Şiir Şöleni Güldestesi ve doğu-batı Türk şairlerinden antoloji yayınlanması da karara bağlanıyor.

Naymanbay'ın odasından çıkıyoruz. Çok sempatik ve hürmetkâr bir insan olan, yanına her gidişimizde bizlere mutlaka çay ve bisküi ikram eden Uldugan'a , 21 Eylül sabah erkenden Almatı'dan ayrılacağımızı bildirerek, kendisine teşekkür ediyoruz. Kazakça teşekkür etme anlamına gelen iyi bildiğimiz bir kelimeyi kullanıyoruz:

- Uldugan, rahmet! Köp rahmet!

Nereden öğrenmişse,

- Bir şey değil, diyor.

Şölenin kapanış ve ödül törenindedir. Kazakistan İlimler Akademisi Konferans Salonu tıklım tıklım dolu.

Kaldarbeg Naymanbay, 5 günlük programla ilgili bir konuşma yapıyor. Güzel bir şölen yaşadıklarını, bu ve benzeri organizasyonların mutlaka devam etmesi gerektiğini, birbirinden uzakta kalmış kardeşlerin ancak birbirlerine

yakınlaşp, birbirlerini tanımakla eski günlerine dönebileceklerini söylüyor. D. Mehmet Doğan da, Şölen'le ilgili intibalarını, gelecekle ilgili ümitlerini, teşekkürlerini dile getiren bir konuşma yapıyor.

- Değerli bavrılarımız, diyor, Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni gelenekleşmeye başlıyor. Geçen yılki şölende Fuzulî, Nevaî ve Yunus Emre adına ödüller verilmişti. Fuzulî Ödülü, Kazakistan'lı şair Tomanbay Moldagaliyev'e takdim edilmişti.

Bu yıl ki ödüller, Abay, Necip Fazıl ve Nesimi adına verilecek. Böylece doğudan batıya iyi bir yol açtık. Öyle ümid ediyorum ki, bu yol bir daha kapanmayacak ve bu yolda hep yürüyeceğiz.

Almatı'da gerçekleştirdiğimiz II. Şölen'in başarısı, III. ve IV. şölenlerin yapılması hususunda omuzlarımıza vebal yükledi. İnşallah onları da gerçekleştireceğiz.

Bu şölene ev sahipliğı yapan Kazakistan Yazıcılar Odağı'na, Başkan Kaldarbeg Naymanbay'a ve hepinize çok teşekkür ediyorum. Ödül alacak olan şairleri ve temsil ettikleri ülkeleri tebrik ediyorum. Bu ödüller onlara ve temsil ettikleri toplumlara verilmiştir şüphesiz. Saygı ve selamlarımı sunuyorum.

Doğan'ın konuşmasından sonra, ödüllerin dağıtılmasına geçiliyor.

Abay Ödülü, şairimiz Bahattin Karakoç'a,

Necip Fazıl Ödülü Çuvaşistan'dan Raisa Sarbi'ye,

Nesimi Ödülü ise, Dağıstan'dan Murat Avezov'a veriliyor.

İkinci derecede ödüller ise, Cambul adına Yugoslavya'dan Zeynel Beksaç'a; Mağcan cumabay adına Ülkemizden Ali Akbaş'a; Kasım Amanjol ödülü ise, Makedonya'dan Fahri Ali'ye veriliyor. Bulgaristan'dan İsmail Ahmet Çavuş, Çin'den Jaksılık Sami Ulu, Moğolistan'dan Kuand Cumahanulu, Türkiye'den M. Atilla Maraş, Azerbaycan'dan Nizami Paşa, Uygur Abdülmecit Duletov; Kazakistan'dan bayan Beketov, Ganipaş Buğbayev, Srail Saparov, Serim Turunbeg, Jarken Bölesov, Kasımdan Belmanov ve Nurlan Mevkenulu ise mansiyon alıyorlar.

Ödüllerin dağıtımı bittikten sonra, Türkçenin Uluslararası II. Şiir Şöleni fiilen sona eriyor.

Akşam yemeğinde ev sahipleriyle son kez beraber oluyor ve ayrılıyor. Ertesi gün erkenden kalkacağız, uçağa binip Türkiye'ye döneceğiz.

D.Mehmet Doğan ve beraberindeki birkaç kişi, Özbekistan'a geçip III.Şölenin organizasyonuyla ilgili çalışmalarda bulunacaklar. Onlarla vedalaşıp odalarımıza çekiliyoruz.

Ve böylece sevinciyle, hüznüyle;yüreklerimize doldurduğu yeni duygularla, yeni umutlarla; zihnimize kazandırdığı yeni bilgilerle ve değerlendirmelerle, 7 günlük ziyaretimiz sona eriyor.

Çok şey kazandığımıza inanıyorum.

Yazımı, Kenescan Şalgar'ın Kazakçaya çevirdiği "Almatı" isimli şiirimin Türkçe ve Kazakçasını takdim etmekle bitiriyorum.

ALMATI

Ben senin gurbete düşmüş oğlunum
Sen benim uzakta kalmış anamsın
Ben sana yanmazsam, kim sana yanar
Sen bana yanmazsan, kim bana yansın?

Sensiz değildi hayallerim Almatı
Kapına geldiđim gün
Karanfil sundu bana ay yüzlü balaların
Bir yanın böyle yemyeşil, bir yanın neden soluk
neden kırık bürkütün yıllar yılı, kanadı
Neden gözleri yaşlı Saken'in ve Abay'ın
Seni leylâklar gibi kokluyorum Almatı

Sana çiçek getirdim
Göğsümde yeşeren beyaz bir çiçek
Soluk renk yakışmıyor yemyeşil gözlerine
Sen gül gibi kokmalısın Almatı
Ne coşkun nehirler, ne de bulutlar
Uğramıyor kurak yanaklarına
Ağlamayı bile unutturdular

İçi hasretle yanan Türkiye'den, Almatı
Sana sevda getirdim
Toprağımız olsa da birbirinden çok ırak
Görürsün , derinden gözlerime bak
Dalgalanan ay-yıldızlı bir bayrak

Kazakların beni gönlüne aldı
Ölesiye sevdim Kazaklarını
Kim bilir, baharın nasıl güzeldir
Böyle güzel gördüm sonbaharını

Almatı, birgün buluşur muyuz
Parçalanın kalbimizin birleştiği ülkede
Göklerimiz bizim olur mu birgün
Nefes aldığımız bütün illerde?

Ben gurbete düşmüş oğlunum senin
Sen benim uzakta kalınış anamsın
Ben sana yanmazsam, kim sana yanar
Sen bana yanmazsan, kim bana yansın?

Kazakçası:

ALMATI

Beev Almatı, şıraktağı anamsın
Sağınıp kep, bır özine şağam ınun
Men sağınbay, kim sağınsın körkündü
Amalsızdan alıstağan balan mın

Beev Almatı, amansan ba kalaysın
Aytşı özın menen nemne kalaysın
Kuşağın gül, urpağın jır köz cası
Kurğamağan Saken menen Abaydın

Sağın kaygı jaraspaydı Almatı
Üytkeni sen bükül Türük Jannati
Gülderin de koluma alıp kuşamın
Sağın degen sağınışım kanbadı

Anadolu jüreginen arnayı
Gül akeldim osu ulunun bâr câyı
Solğun könül jaraspaydı canınğa
Jürek kusu aspanında samğaydı

Türkiyeden keldim seni sağınıp
Asuv asuv belden ötıp savılıp
Kaşa kaşık bolsan dağı jakınsın
Toprağında kuşup süygen janımdı ok

Könülümde bavrap aldı Kazaklar
Közlerinde, sözlerinde ğajap bal
Sendi sonday kasiyette, Almatı
Canım kanar sağınıştan sazaktar

Netkin ğajap, netkin ıstık ciğerin en
Men bir ulun, sağın şeksiz berilgin
Teviğatting, tette sıde özın sün
Tavisamız buluşakda senin mın

Beev Almatı, alıstağan anamsın
Sağınıp kep, bir özine şağam mun
Sen urushbay kim urusar teginde
Amalsızdan alıstağan balan mın

---O---